

TRANSFORMATION OF TRADITIONAL PROVERBS IN 21ST-CENTURY GERMAN ROCK MUSIC: STYLISTIC CHANGES AND CULTURAL SIGNIFICANCE

ТРАНСФОРМАЦІЯ ТРАДИЦІЙНИХ ПРИСЛІВ'ІВ У НІМЕЦЬКОМУ РОКУ XXI СТОЛІТТЯ: СТИЛІСТИЧНІ ЗМІНИ ТА КУЛЬТУРНЕ ЗНАЧЕННЯ

Zaichenko O.W. / Зайченко О.В.

Senior lecturer/ ст. викладач

ORCID: 0000-0001-8331-8185

Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University,

Kyiv, Bulvarno-Kudryavska, 18/2, 04053

Київський столичний університет ім.Бориса Грінченка,

Київ, Бульварно-Кудрявська, 18/2, 04053

Анотація. У статті досліджується процес стилістичної та семантичної трансформації традиційних німецьких прислів'їв у текстах рок-музики XXI століття. Автор аналізує, як музиканти переосмислюють фольклорні формули, адаптуючи їх до сучасного соціального контексту, протестної риторики та індивідуального самовираження. Особлива увага приділяється стилістичним прийомам, таким як іронія, гіпербола, контекстуальна інверсія, а також культурному значенню таких змін у межах молодіжної субкультури. Дослідження демонструє, що рок-тексти не лише зберігають мовну традицію, а й активно її оновлюють, створюючи нові смислові горизонти.

Ключові слова: трансформація прислів'їв, німецький рок, стилістичні прийоми, фольклор у сучасній культурі, протестна риторика, молодіжна субкультура, мовна інтертекстуальність, культурна адаптація.

Abstract. This article explores the stylistic and semantic transformation of traditional German proverbs in 21st-century rock music lyrics. The author examines how musicians reinterpret folkloric expressions, adapting them to contemporary social contexts, protest rhetoric, and individual self-expression. Special attention is given to stylistic devices such as irony, hyperbole, and contextual inversion, as well as to the cultural significance of these changes within youth subcultures. The study shows that rock lyrics not only preserve linguistic tradition but also actively renew it, creating new semantic dimensions.

Key words: proverb transformation, German rock music, stylistic devices, folklore in contemporary culture, protest rhetoric, youth subculture, linguistic intertextuality, cultural adaptation.

Раніше твори аналізувалися переважно як письмові, сучасні тексти та жанри, наприклад, музика, відео, пости, меми тощо, досліджуються з урахуванням різних форм подачі, тобто як мультимедійні, гібридні, інтерактивні. Текст разом зі звуком, візуальними образами, культурними алюзіями поєднуються в музичних кліпах, пісні з літературними цитатами, наприклад, Rammstein, функціонують як мультимодальні тексти, змінюються жанри, наприклад, балади стають рок-піснями, вірші – репом, казки – мемами. Під

впливом медіа той самий текст у книзі, в пісні, у відео може сприйматися по-різному, формуючи таким чином нову культуру: YouTube-лірика, TikTok- поезія, Instagram-есе тощо.

Мова та культура виражаються у багатьох формах – однією з них є музика. Німецькі пісенні тексти передають не лише емоції та мелодії, а й слугують носіями мовних образів і народної мудрості. Багато авторів пісень свідомо або несвідомо використовують прислів'я, сталі вирази та метафоричні звороти. Частина з них – це давні народні вислови, інші – сучасні творчі переосмислення.

У постіндустріальному суспільстві жанри успішно трансформуються в інші стилі мистецтва. Балади стають рок-піснями. Замість ритмічного ямба в «Erlkönig» (Й. В. Гете) Rammstein вносить в «Dalai Lama» гітарні рифи, електронний шум. У рок-культурі часто використовуються рими, метафори, соціальні алюзії, цитуються філософські ідеї. Казки стають мемами, тобто образи принців, відьом, героїв з'являються у сучасних піснях та кліпах, часто іронічно, деконструйовано, пародійно як новий різновид жанру. Це свідчить про гнучкість мистецтва, її здатність адаптуватися до нових медіаформ і аудиторій.

Прислів'я та сталі вирази добре досліджені у фольклорі та класичній літературі, але їхня роль у сучасній музиці, особливо у німецькому року, репі та хіп-хопі, залишається майже не вивченою.

Рок як жанр активно використовує народні вислови, переосмислюючи їх через риму, ритм, гру слів. У сучасному німецькому року традиційні прислів'я набувають нових значень і функцій: вони не лише відображають народну мудрість, а й стають засобом самовираження, соціальної критики та ідентичності молоді. Це створює нові мовні варіанти, що відображають молодіжну культуру та соціальні зміни. Рок-пісні використовують прислів'я у трансформованій формі, створюючи нову, динамічну пареміологічну систему. Музика – це не лише розвага, а й засіб передачі глибоких думок, емоцій та культурних кодів. У німецьких піснях часто зустрічаються цитати з класичних творів, прислів'я, поетичні образи — це створює міст між літературою та сучасною поп-культурою.

Метою нашого дослідження є з'ясувати, наскільки часто у піснях трапляються прислів'я чи подібні вислови, як вони змінюються та яке значення мають для формування мовної й культурної ідентичності, поєднуючи елементи мовознавчого аналізу та культурологічного підходу, показуючи, що музика є не лише мистецтвом звуків, а й простором відтворення й оновлення народної мудрості.

Сучасна музика дедалі частіше звертається до літературних джерел, використовуючи цитати з класичних творів, прислів'я, поетичні образи та алюзії. У німецькій музичній традиції це явище особливо помітне в творчості таких виконавців, як Rammstein, Wolf Biermann, Herbert Grönemeyer, Element of Crime та Die Toten Hosen. Їхні пісні не лише розраджують, а й підбурюють до роздумів, переосмислення культурної спадщини та літературних канонів.

Гурт Rammstein є одним із найвиразніших прикладів того, як у сучасній німецькій музиці поєднуються традиційна мовна образність і постмодерна іронічність. Їхні тексти часто базуються на народних мотивах, прислів'ях, біблійних алюзіях і культурних цитатах, які переосмислюються в контексті сучасної масової культури. Така стратегія мовного та культурного змішування створює своєрідний інтертекстуальний ефект – слухач упізнає знайомі фрази або мотиви, але бачить їх у новому, часто провокативному контексті. Музичні твори гурту постають як багаторівневі тексти, у яких поєднуються фразеологічна гра, політична іронія, філософська рефлексія, моральний феномен.

На перший погляд композиція пісні «Links 2, 3, 4» є пародією на військове гасло, оскільки має маршовий, навіть військовий характер, що може створити враження, ніби її тематика пов'язана з війною. Проте, як це часто трапляється у творчості Rammstein, смисловий рівень тексту набагато глибший і відкритий до індивідуального інтерпретування. Відчувається семантична гра, політична іронія – бути «ліворуч» означає «мати серце». Неодноразово повторюється рядок «*Sie wollen mein Herz am rechten Fleck, doch...*» («Вони хочуть, щоб моє серце було праворуч...»), що є парадоксальним поетичним прийомом групи – використання звичних фразеологізмів у несподіваному контексті. Усталений вираз «*das Herz*

am rechten Fleck haben» у німецькій мові означає бути доброю, широкою людиною, готовою допомогти іншим. Таким чином, рядок можна тлумачити як іронічне зауваження: «вони хочуть, щоб я був хорошим». Проте компонент «*recht-*» у німецькій лексиці має кілька значень – не лише «*правий*», але й «*правильний, справедливий*». Отже, вираз може інтерпретуватися як «вони хочуть, щоб моє серце було з потрібного (для них) боку», тобто відповідало певним соціальним або моральним очікуванням. Додатковий смисловий пласт відкривається через політичну конотацію слів «*rechts*» і «*links*», які традиційно позначають *праві* та *ліві* політичні сили. У цьому контексті «серце праворуч» можна розглядати як іронічну реакцію на звинувачення гурту у політичному радикалізмі, які періодично лунають на його адресу. Що ж до маршового ритму композиції, він, імовірно, виконує подвійну функцію: з одного боку, відтворює ритм биття серця («*Links! Zwei! Drei! Vier!*»), а з іншого – нагадує військову дисципліну та колективну злагоженість, що є типовим для німецької культурної символіки.

У музичному кліпі Rammstein «*Deutschland*», як мультимодальному тексті, у якому одночасно взаємодіють вербальні, аудіальні, візуальні та культурні елементи, текст пісні містить історичні алюзії та емоційні оцінки, унаочнено візуальними цитатами з історії Німеччини про Римську імперію, Середньовіччя, Третій Рейх, нацизм, НДР, сучасність. Агресивний, маршовий звук підсилює драму, водночас провокуючи глядача і слухача до критичної рефлексії над історичними травмами минулого.

Культурна алюзія у творчості гурту Rammstein постає як важливий інструмент художнього осмислення національної ідентичності, історичної пам'яті та універсальних тем людського буття. У кліпі «*Deutschland*» алюзії відіграють центральну роль у формуванні смислового поля твору. Візуальні образи та історичні сцени апелюють до ключових етапів німецької історії — від античності до ХХ століття — демонструючи складність і суперечливість національної самосвідомості. Уособлення Німеччини у вигляді чорношкірої жінки (*Germania*) стає символом полівалентності сучасної німецької ідентичності, що виходить за межі етнічного та расового. Таким чином,

культурна алузія у музичному кліпі „Deutschland“ виконує провокативну функцію, спонукаючи глядача до переосмислення понять патріотизму, провини та колективної пам'яті.

Подібний прийом міжтекстового діалогу спостерігаємо і в пісні «Dalai Lama», яка є переосмисленням класичної балади Й. В. Гете «Erlkönig». Rammstein зберігає структуру, мотиви та атмосферу оригінального твору: дитина, охоплена страхом, батько, який не розуміє небезпеки, і невідворотний фінал – смерть. Проте у сучасній версії дія перенесена в літак, що перетворює класичний романтичний сюжет на алегорію сучасних страхів і втрати духовного контролю в технологізованому світі. У результаті «Dalai Lama» не лише цитує Гете, але й вступає з ним у діалог, демонструючи, як міфологічні мотиви й архетипи можуть бути адаптовані до контексту XXI століття.

Пісня «Rosenrot» гурту Rammstein і вірш «Heidenröslein» Й. В. Гете мають спільні сюжетні мотиви та образи, але реалізовані вони по-різному – і це добре видно при лінгвістичному аналізі. Ось порівняння з точки зору лексики, синтаксису, стилістики та прагматики. Образ троянди в «Heidenröslein» - це символ краси, жіночності, бажання, в «Rosenrot» – символ бажання, небезпеки, фатальності. Сюжет у Гете: хлопець наближається до квітки, троянда попереджає, але не може зупинити, хлопець зриває троянду, вона страждає. У Rammstein юнак підіймається на гору за трояндою, бо дівчина наказує йому, хоча сама не бере участі, але домінує; хлопець гине, обидва падають, історія трагічна. Мова «Heidenröslein» близька до народної пісні, з елементами дитячої поезії. Текст «Rosenrot» містить сучасну, поетично-метафоричну лексику, афористичні, з відтінком іронії вислови. Стиль «Heidenröslein» досить баладний, наївний, з елементами моралі, де троянда – жертва, а хлопець – агресор. Це повчальна історія про насильство і наслідки, яка може трактуватися як алегорія втрати невинності. В «Rosenrot» відчувається готичний, драматичний стиль, з елементами фаталізму, де дівчина – домінуюча фігура, а юнак – жертва бажання; іронічно критикується сліпе слідування за бажанням. Обидва тексти – мультимодальні алузії на один і той самий архетип: Rammstein використовує

афористичну, метафоричну мову, тоді як Гете – просту, народну поезику.

Переосмислений зміст прислів'їв і приказок спостерігається у низці наступних музичних творів рок-групи:

Німецьке прислів'я «*Stille Wasser sind tief*» («Тихі води глибокі/В тихому омуті чорти водяться») трансформується Rammstein у пісні «*Rosenrot*» в «*Tiefe Wasser sind nicht still*» («глибокі води не тихі»). Автор змінює граматичну структуру, інвертуючи образ: замість мудрого спостереження про приховану глибину натури, пісня натякає на небезпеку, що приховується в глибинах, нейтральна оцінка зміщена до символу пристрасті, спокуси й загибелі.

У пісні «*Hilf mir*» виявляємо очевидну алюзію, автор натякає на персонаж з казки данського письменника Ганса Крістіана Андерсена «*Das Mädchen mit den Schwefelhölzern*» і мотив «*Wer mit dem Feuer spielt, kommt um*» («Хто грає з вогнем – згорить»), тим самим моральне попередження перетворюється на трагічну метафору невинності, зруйнованої власним бажанням.

Rammstein іронічно інвертує ролі, романтизуючи хижака. Наприклад, сингл «*Du riechst so gut*» с дебютного студійного альбому групи ймовірно має підґрунтя приказки «*Dem Wolf im Schafspelz trau nicht*» («Не довіряй вовку в овечій шкурі»), вибудовуючи смисловий ланцюг: мисливець – жертва – спокуса.

Цитата «*Und der Haifisch, der hat Tränen*» з пісні «*Haifisch*» є алюзією на «*Die Moritat von Mackie Messer*» Бертольта Брехта з «*Die Dreigroschenoper*» і демонструє, що навіть жорстокість має людське обличчя, чим переосмислено прислів'я «*Selbst der Teufel weint manchmal*».

До біблійних та народних мотивів звертається Rammstein у пісні «*Mutter*»:

«*Mutterliebe ist grenzenlos*» («Материнська любов безмежна»), де замість ідеалізованої любові представлена викривлена, штучна «матір», створена науковим шляхом, зруйновано традиційний німецький ідеал *Mutterbild*.

У музичних творах Рамштайну спостерігаємо іронічну інверсію традиційних моральних формул:

Пісня «*Ich will*» – це алюзія на біблійний наказ «*Du sollst nicht wollen*» (десять заповідей у німецькому дискурсі: «*Du sollst nicht begehren*»), який

трансформовано в культ его, волі та публічності та заперечує християнську мораль смирення, критикує культуру споживання й медіа, що замінила духовність саморекламою.

Переосмислено приказку «*Wo Sonne ist, da ist auch Schatten*» («Де є сонце, там є і тінь») у пісні «*Sonne*», де світло стає метафорою влади, яка осліплює, та руйнується традиційна дуальність «добро/зло».

Народнопісенна традиція відображається у пісні «*Seemann*» про самотнього моряка, яка є алюзією на народну пісню «*Seemann (deine Heimat ist das Meer)*». Оспівані морські мандри перетворюються на образ вічної подорожі як метафори страждання.

Народна сентенція «*Alle wollen in den Himmel, aber keiner will sterben*» та біблійний мотив «*Jeder will ein Engel sein, aber keiner will sterben*» переформатовані у пісні «*Engel*» (де людська егоїстична духовність зазнала критики), а саме «*Gott weiß, ich will kein Engel sein*».

Rammstein використовують прислів'я як культурний код, що одночасно апелює до колективної пам'яті та підважує її. Через зміну структури, ритму й семантики прислів'я перетворюються на інструмент критики суспільних норм і моральних догм. Таким чином, народна мудрість у піснях Rammstein живе новим життям – у вигляді постмодерної інверсії, де межа між мораллю, іронією та поезією зникає.

Пісні, що містять цитати з поезії або літератури, створюють інтертекстуальний простір, де музика стає продовженням літератури та оживає в новому медійному форматі. Такі пісні стають мостом між класикою і сучасністю, де слухачі можуть по-новому пережити знайомі тексти. Мультиmodalність – це ключ до розуміння сучасної культури. Музика, література, відео, меми – більше не існують окремо, а переплітаються, створюючи нові форми вираження, нові жанри і нові способи інтерпретації.

Німецька музика активно використовує літературні елементи – це збагачує тексти, робить їх глибшими та багатозначними. Музика може не лише розважати, а й навчати, надихати, провокувати на роздуми. Музика стає не лише

емоційним, а й інтелектуальним простором, де література живе в нових формах. Цитати, прислів'я та поетичні образи – це поєднання минулого і сучасності, літератури і поп-культури.

Література:

1. Beller, M. (2019). *Sprichwörter und Redewendungen in der modernen deutschen Musik*. Berlin: de Gruyter
2. Burger, H. (2010). *Phraseologie: Eine Einführung am Beispiel des Deutschen*. Berlin: Erich Schmidt Verlag.
3. Drescher, M. (2022). *Popkultur und Sprache: Diskurse der Gegenwartsmusik*. München: Fink Verlag.
4. Rammstein. *Deutschland (Official Video)* <https://www.youtube.com/watch?v=NeQM1c-XCDc>
5. Rammstein. (2005). *Rosenrot*. Universal Music
6. Rammstein. *Rosenrot (Official Video)* https://www.youtube.com/watch?v=af59U2BRRAU&list=RD_sM2sKk4DPM&index=3
7. Röhrich, L. (1991). *Lexikon der sprichwörtlichen Redensarten*. Freiburg: Herder.

Статтю відправлено: 20.11.2025 р.

© Зайченко О.В.